

SZEMLE

SZÉLL KRISZTIÁN: ISKOLAI LÉGKÖR ÉS EREDMÉNYESSÉG: FÓKUSZBAN A REZILIENS ÉS A VESZÉLYEZTETETT ISKOLÁK. BELVEDERE MERIDIONALE, SZEGED, 2018.

Hornyak Ágnes: Összefügg-e az oktatási eredményesség és méltányosság?

Gyakorló pedagógusként számtalanszor érezzük azt, hogy a korábban megszokott, jól bevált, begyakorolt oktatási-nevelési stratégiák esetlegesen kudarcot vallanak. Ennek oka komplex és sokféle: az iskola térségi elhelyezkedése, a tanulók szociálökonomiai háttere, a pedagógusok gondolkodásmódja, módszertani kultúrája, attitűdje, rutinja. Időnként azonban tapasztaljuk, hogy bizonyos negatív térségi összetevők ellenére is jól teljesít egy iskola, példaértékű az ott folyó oktató-nevelő munka.

Széll Krisztián kutató ennek a jelenségnek ered a nyomába. Kötetében pedig olyan lényegre törő kutatási eredményeket tár fel, melyek segíthetik az iskolákban folyó nevelő-oktató munkában részt vevők eredményességét.

A bevezetőjében rögtön kiemeli, hogy azok az oktatási rendszerek lehetnek igazán sikeresek, ahol a hatékony és az eredményes oktatás *mindenkire* kiterjed, ahol az egyes tanulók családi-társadalmi hátterének különböző volta nem befolyásolja a tanulói teljesítmények közti különbségek alakulását. Széll Krisztián kiindulópontja tehát az, hogy az iskola alapvető célja, az alapkompenciák elsajátításán túl, a tanulók eltérő háttérjellemzőiből (például szár-

mazás, szociális helyzet, veleszületett képességek) adódó teljesítménykülönbségek növekedésének megakadályozása, optimális esetben mérséklése. Nem véletlen tehát, hogy a kötet alapját adó kutatás tárgyát azok az alacsony társadalmi státuszú iskolák képezik, ahol az átlagnál magasabb arányban tanulnak olyan diákok, akik szocioökonomiai szempontból kedvezőtlen helyzetben vannak.

A jól strukturált kötet első részében a szerző az elméleti, értelmezési keret megalkotására törekszik. Itt elsősorban az oktatási minőség és a minőségi oktatás kérdései, az iskola eredményességének meghatározó összetevői, valamint a reziliencia fejlesztésének iskolai tényezői kerülnek fókuszba. A munka további fejezetei a széles körben végzett kutatás módszertanát, a kutatási kérdéseket, hipotéziseket részletezik, ezt pedig a kutatás eredményeinek bemutatása, összegzése, valamint a következtetések levonása követi.

A kutatás mikéntje oktatásökológiai szemléletet tükröz, amely előtérbe helyezi a tanuló szűkebb és tágabb környezete közti kölcsönhatások, kapcsolatok vizsgálatát. A vizsgálat az iskolát rendszernek tekintő megközelítéséből indul ki, iskolák, iskola-típusok beazonosítására törekszik, mind-

emellett fókuszál az individualisztikus (tanulói szintű) jelleg érvényesülésére is; a kutatás a légkörvizsgálatok azon csoportjába sorolható, amely egyrészt elemzi az iskola, az iskolai légkör különböző dimenzióinak egyéni eredményességre gyakorolt hatásait, másrészt vizsgálja az iskolák eredményességét befolyásoló, iskolai szintű folyamatokat, legfőként a légkörtényezőket. A szerző kutatása arra irányítja rá a figyelmet, hogy vannak olyan intézmények, amelyek a nehézségek, a hátrányos feltételek *ellenére* mégis sikereket érnek el. Ezek a *reziliens iskolák*. Központi kérdésként merül fel tehát, hogy miként érhetik el az iskolák azt, hogy eredményes és méltányos oktatást biztosítsanak a tanulóiknak, s mely tényezők segíthetik az iskolákat abban, hogy fejlesszék, erősítsék a rezilienciára való képességüket. A kutatás megkísérli feltárni az oktató-nevelő munka minőségét, eredményességét meghatározó tényezőket, és megmutatni az iskolák hátránykompenzáló erejét. A szerző alaphipotézise szerint az alacsony társadalmi státuszú iskolák eredményessége egyértelműen köthető az iskolai tanulási-tanítási környezet és légkör minőségéhez, valamint az iskola pedagógusainak tanítással, neveléssel, szegregációval és hátránykompenzációval kapcsolatos beállítódásaihoz, attitűdjéhez.

A kutatás újszerűségét a szerző által kifejlesztett módszertan – iskolai pedagógiai hozzáadott érték számítása, iskolacsoportok kialakítása – adja. A kutatásban két iskolacsoport összehasonlítására kerül sor, az elemzés mentén pedig feltárhatóvá válnak a kiemelkedően reziliens iskolák, illetve a gyengén teljesítő alacsony társadalmi-

gazdasági státuszú (veszélyeztetett) iskolák eltérő kontextuális jegyei. Az elemzés során a szerző kitér a vizsgált iskolák alapvető

jellemzőire (például az elhelyezkedésre, a pedagógushiány mértékére, a tanulói összetételre), valamint a helyi pedagógusok által normaként észlelt cél- és értékrendszere,

az alkalmazott pedagógiai gyakorlatra, a tanári kompetenciákra, nézetekre, attitűdökre, a kapcsolatrendszerekre és az együttműködésre, valamint a közérzetükre is.

Az iskolai kontextus vizsgálata különbözőségvizsgálatok, binomiális logisztikus regresszió és kontextuális elemzés segítségével történt. A kontextuális elemzéssel a szerző nem csak arra igyekszik választ adni, hogy az iskola környezeti sajátosságai miként befolyásolják a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók teljesítményét, hanem arra is, hogy miként alakítják továbbhaladási szándékát, valamint a

szülő-iskola kapcsolatot. A kutatás kvantitatív és kvalitatív elemeket ötvöző vizsgálat. Kérdőíves pedagógus-adatfelvételt, az Országos kompeten-

ciamérés adatait, statisztikai célú adatszolgáltatásokat ugyanúgy felhasznál, mint igazgatókkal, pedagógusokkal készült interjúkat, illetve osztálytermi megfigyeléseket. Az adatbázisok összekapcsolása révén nyílik lehetőség arra, hogy az iskolák légköre és eredményessége közötti összefüggések megragadhatóvá váljanak, illetve, hogy a társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos összetételű iskolák, iskolacsoportok légkör- és eredményességi dimenziói közötti kapcsolatok kimutathatók legyenek. Ezeket egészítik ki aztán a terepmunkák tapasztalatai.

a nehézségek, a hátrányos feltételek *ellenére* mégis sikereket érnek el.

megmutatni az iskolák hátránykompenzáló erejét

A szerző tehát arra vállalkozik, hogy feltárja a veszélyeztetett és a reziliens iskolatípus jellemző vonásait. Az eredmények alapján a veszélyeztetett iskolákban a reziliens iskolákhoz képest sokkal inkább megfigyelhető a szakos ellátottság hiánya, a magas pedagógusfluktuáció, a teljesítményorientáltság hiánya, az igazolatlan órák magas száma, valamint a felsőfokú tanulmányok felé vezető tanulási utakat korlátozó, szakközépiskolákban (ma: szakiskolákban) való továbbtanulási irány erős volta. A szerző elemzése alapján az olvasó arra is választ kap, hogy mely tényezők befolyásolják leginkább azt, hogy egy teljes iskola rezilienssé vagy veszélyeztetetté válik. Eredményei alapján a nagyobb településméret, a szakos-tanár-hiány, a magas szülői elvárások hiánya, az integrált, képességkibontakoztató programok hiánya, a növekvő fegyelmezetlenség, a nevelő-oktató munkát közvetlenül segítő személyzettel való kedvezőtlenebb ellátottság, valamint az iskolát kezdő tanulók rövidebb időtartamú óvodai előmenetele mind-mind olyan jellemzők, amelyek növelik annak valószínűségét, hogy egy alacsony társadalmi-gazdasági státuszú iskola veszélyeztetetté váljon.

A szerző a továbbiakban az iskola belső világára összpontosít, részletesen vizsgálja a tanulói eredményességet, a tanulók családról, jövőképről alkotott elképzeléseit, a norma és értékrend kérdését, a társas kapcsolatok szerepét, a szülőkkel való kapcsolattartás lehetőségeit, hatékonyságát, valamint a szocializáció kérdéskörét, annak tekintetében, hogy az iskola pedagógusai

miként játszanak közre a különböző szociális helyzetű tanulók iskolai sikerességében vagy éppen sikertelenségében.

A kötet összességében rávilágít az oktatási eredményesség és méltányosság összefüggésére, valamint arra, hogy a reziliencia nemcsak a tanulók egyéni, személyes jellemzőitől függ, hanem a folyamat sikerében jelentős szerepe van az iskolának és az ott dolgozó pedagógusoknak. A szerző új aspektusban mutatja be a többségében hátrányos helyzetű tanulókat oktató iskolák helyzetét. A belső folyamatok összefüggéseinek feltárása, a légkörtényezők megismerése megalapozhatja és segítheti az említett iskolák sikeres működését, és hozzájárulhat a tanulási eredményességben megmutató különbségek csökkenéséhez. A kötet láthatóvá teszi, hogy a reziliencia nem csak a tanulók egyéni, személyes jellemzőitől függ; a folyamat sikerében jelentős szerepe van az iskolának és az ott dolgozó pedagógusoknak.

Napjaink oktatáspolitikájának szüksége van olyan tudományosan megalapozott kutatásokra, amelyek mélyítik az adott oktatásügyi problémával kapcsolatos tudást. Ezen ismeretek szélesítéséhez járulnak hozzá Széll Krisztián kutatási eredményei. A nagyszabású kutatás konklúziója napjaink pedagógusainak is biztatás: a befektetett energiák, a változásra és változtatásra nyitott innovatív szemléletmód, a pozitív attitűd a tanulói környezet irányába képes előre mutató változásokat indukálni a nevelő-oktató munka során.

rávilágít az oktatási
eredményesség és
méltányosság összefüggésére
